

1

Το τέλος της χρονιάς έφερε τους συνηθισμένους εορτασμούς, παρόλο που στο σπίτι των Φρέιζερ δεν υπήρχαν πολλά πράγματα να γιορτάσουν. Η κυρία Φρέιζερ στόλισε για τα μάτια ένα μικρό δέντρο, τύλιξε μερικά φτηνά δώρα και έφτιαξε λίγα κουλουράκια που κανείς δεν ήθελε πραγματικά, και όπως πάντα, είχε φροντίσει ώστε στο στέρεο να παίζει ασταμάτητα ο *Καρυοθραύστης*, ενώ η ίδια σιγοτραγουδούσε με κουράγιο τη μελωδία στην κουζίνα λες και ήταν χαρούμενη.

Τα πράγματα ήταν κάθε άλλο παρά χαρούμενα. Ο κύριος Φρέιζερ είχε φύγει πριν από τρία χρόνια, αλλά δεν τους έλειπε καθόλου· αντίθετα, δεν ήθελαν να τον δουν στα μάτια τους. Ζούσε πλέον με τη νεαρή γραμματέα του, η οποία, όπως προέκυψε, ήταν ήδη έγκυος. Η κυρία Φρέιζερ, παρατημένη, ταπεινωμένη, απένταρη και απογοητευμένη, εξακολουθούσε να το παλεύει.

Ο Λούι, ο μικρότερος γιος της, ήταν σε κατ' οίκον περιορισμό, περίπου σαν αποφυλακισμένος με εγγύηση, και θα αντιμετώπιζε μια δύσκολη χρονιά καθώς του είχαν απαγγείλει κατηγορίες για ναρκωτικά. Δεν έκανε καμία προσπάθεια να αγοράσει κάποιο δώρο στη μητέρα του. Η δικαιολογία του ήταν ότι δεν μπορούσε να βγει από το σπίτι γιατί το δικαστήριο είχε δώσει εντολή να φορά το ηλεκτρονικό βραχιόλι εντοπισμού στον

αστράγαλο. Όμως ακόμα και χωρίς αυτό, κανείς δεν περίμενε από τον Λούι να μπει στον κόπο να αγοράσει δώρα. Την περσινή όπως και την προπέρσινη χρονιά που δεν υπήρχε βραχιόλι, δεν είχε αγοράσει τίποτα σε κανέναν.

Ο Μαρκ, ο μεγαλύτερος γιος, είχε γυρίσει σπίτι από τη φρίκη της νομικής σχολής, και παρόλο που ήταν πιο φτωχός από τον αδελφό του, είχε καταφέρει να αγοράσει στη μητέρα του ένα άρωμα. Θα αποφοιτούσε τον Μάιο, θα έδινε εξετάσεις στον δικηγορικό σύλλογο για την άδεια άσκησης επαγγέλματος τον Ιούλιο, και θα έπιανε δουλειά σε μια δικηγορική εταιρεία της Ουάσινγκτον τον Σεπτέμβριο, δηλαδή τον ίδιο μήνα που θα γινόταν η κλήτευση του Λούι. Όμως η υπόθεση του Λούι δεν θα έφτανε σε προδικασία, για δύο πολύ καλούς λόγους. Πρώτον, οι μυστικοί αστυνομικοί τον είχαν πιάσει επ' αυτοφώρω να πουλά δέκα σακουλάκια κρακ—είχαν ακόμα και βίντεο— και δεύτερον, ούτε ο Λούι ούτε η μητέρα του είχαν χρήματα για έναν δικηγόρο της προκοπής που θα μπορούσε να χειριστεί το όλο μπέρδεμα. Από τη μέρα που είχε έρθει ο Μαρκ σπίτι για τις διακοπές των Χριστουγέννων, τόσο ο Λούι όσο και η κυρία Φρέιζερ έκαναν υπαινιγμούς ότι έπρεπε να σπείσει να υπερασπιστεί εθελοντικά τον αδελφό του. Πίστευαν ότι θα μπορούσαν να πάρουν μια αναβολή για το τέλος του χρόνου, όταν ο Μαρκ θα είχε πάρει την άδεια άσκησης επαγγέλματος—σχεδόν την είχε στο τσεπάκι του— και τότε θα ήταν απλό να βρει κάποια από εκείνες τις τεχνικές λεπτομέρειες που βλέπεις στις ταινίες και να πετύχει να αποσυρθούν οι κατηγορίες.

Αυτή η μικρή φαντασίωσή τους είχε πολλά και μεγάλα κενά, αλλά ο Μαρκ αρνιόταν να το συζητήσει. Όταν έγινε φανερό ότι ο Λούι σκόπευε να κάνει κατάληψη στον καναπέ για δέκα ώρες τουλάχιστον την Πρωτοχρονιά προκειμένου να παρακολουθήσει εφτά αγώνες σερί, ο Μαρκ έφυγε αθόρυβα και πήγε στο δια-

μέρισμα ενός φίλου. Καθώς γύριζε σπίτι το βράδυ οδηγώντας πιωμένος, πήρε την απόφαση να το σκάσει. Θα επέστρεφε στην Ουάσινγκτον και θα περνούσε τον χρόνο του τριγυρίζοντας στη νομική εταιρεία όπου θα δούλευε σε λίγο. Τα μαθήματα θα άρχιζαν μετά από δύο εβδομάδες σχεδόν, αλλά δέκα μέρες τώρα άκουγε τον Λούι να γκρινιάζει για τα προβλήματά του, χώρα ο *Καρυοθραύστης* που έπαιζε ασταμάτητα. Ο Μαρκ δεν άντεχε άλλο, ανυπομονούσε πια να αρχίσει το τελευταίο του εξάμηνο στη νομική σχολή.

Έβαλε το ξυπνητήρι για τις 8 το πρωί, και πίνοντας καφέ με τη μαμά του της εξήγησε ότι τον χρειάζονταν στην Ουάσινγκτον και έπρεπε να γυρίσει. *Λυπάμαι που φεύγω λίγο νωρίτερα απ' όσο υπολόγιζα, μαμά, και λυπάμαι που σε αφήνω μόνη σου με τον κακό γιο σου, αλλά εγώ παίρνω δρόμο. Δεν είναι δικό μου παιδί για να τον φροντίζω. Εγώ έχω τα δικά μου προβλήματα.*

Το πρώτο του πρόβλημα ήταν το αμάξι του, ένα Φορντ Μπρόνκο που είχε από το γυμνάσιο. Το κοντέρ είχε καρφωθεί στα 187.000 μίλια, και αυτό είχε γίνει στα μισά του κολεγίου. Χρειάζόταν απεγνωσμένα καινούργια αντλία βενζίνης, ένα από τα πολλά ανταλλακτικά στον Κατάλογο Άμεσων Επισκευών. Τα τελευταία δύο χρόνια είχε καταφέρει να ψιλομπαλώσει με κολλητική ταινία και συνδετήρες τη μηχανή, το σασμάν και τα φρένα, αλλά ήταν αδύνατον να φτιάξει την αντλία βενζίνης. Λειτουργούσε, αλλά με μειωμένη απόδοση, κι έτσι η μέγιστη ταχύτητα που έπιανε το Μπρόνκο ήταν πενήντα μίλια σε ίσωμα. Για να μην πέσουν επάνω του οι νταλίκες στις οδούς ταχείας κυκλοφορίας, ο Μαρκ χρησιμοποιούσε μόνο τους επαρχιακούς δρόμους του αγροτικού Ντέλαγουερ και της ανατολικής ακτής. Η δίωρη διαδρομή από το Ντόβερ ως την Ουάσινγκτον του πήρε διπλάσιο χρόνο.

Έτσι, είχε ακόμα περισσότερη ώρα για να σκεφτεί τα άλλα του προβλήματα. Το δεύτερο πρόβλημα ήταν το χρέος από το φοιτητικό δάνειο. Είχε τελειώσει το κολλέγιο χρωστώντας 60.000 δολάρια, και δεν είχε βρει δουλειά. Ο πατέρας του, που έδειχνε ευτυχισμένος με τον γάμο του, αλλά ήταν κι εκείνος πνιγμένος στα χρέη, τον είχε προειδοποιήσει να μη συνεχίσει τις σπουδές του. «Μικρέ», του είπε, «πήγες τέσσερα χρόνια κολλέγιο και ήδη χρωστάς εξήντα χιλιάρικά. Σταμάτα πριν χειροτερέψεις». Όμως ο Μαρκ αποφάσισε πως ήταν ανοησία να ακούει τις οικονομικές συμβουλές του πατέρα του, κι έτσι δούλεψε δύο χρόνια εδώ κι εκεί, μπάρμαν και ντελιβεράς, ενώ παζάρευε με τους δανειστές του. Τώρα, εκ των υστέρων, δεν ήταν σίγουρος πώς του είχε έρθει η ιδέα για τη νομική, θυμόταν όμως ότι είχε ακούσει μια συζήτηση ανάμεσα σε δύο συμφοιτητές του που κουβέντιαζαν σοβαρά θέματα πίνοντας του σκασμού. Ο Μαρκ δούλευε μπάρμαν, το μπαρ δεν είχε κόσμο, και μετά τον τέταρτο γύρο βότκας με χυμό κράνμπερι μιλούσαν τόσο δυνατά που τους άκουγαν όλοι. Ανάμεσα στα πολλά ενδιαφέροντα πράγματα που είπαν, ο Μαρκ θυμόταν πάντα δύο: «Οι μεγάλες νομικές εταιρείες στην Ουάσινγκτον προσλαμβάνουν αβέρτα». Και, «Ο πρώτος μισθός είναι εκατόν πενήντα χιλιάρικά τον χρόνο».

Λίγο αργότερα, συνάντησε έναν φίλο από το κολλέγιο που ήταν πρωτοετής στη Νομική Σχολή Φόγκι Μπότομ στην Ουάσινγκτον, και του είπε όλα τα σχέδιά του, να τελειώσει τις σπουδές του σε δυόμισι χρόνια και να βρει δουλειά σε κάποια μεγάλη νομική εταιρεία με έναν καλό μισθό. Το κράτος έδινε φοιτητικά δάνεια αφειδώς, και μπορούσε να πάρει οποιοσδήποτε. Ναι, τελειώνοντας τις σπουδές του θα χρωστούσε ένα σωρό λεφτά, αλλά θα μπορούσε να εξοφλήσει το δάνειο σε πέντε χρόνια. Το θεωρούσε λογικό να «επενδύσει στον εαυτό του» με

αυτό το χρέος, γιατί έτσι θα εξασφάλιζε ένα παχυλό εισόδημα στο μέλλον.

Ο Μαρκ κατάπιε το δόλωμα και άρχισε να διαβάζει για τις εισαγωγικές εξετάσεις της νομικής. Ο συνολικός βαθμός που πέτυχε δεν ήταν καθόλου εντυπωσιακός, μόλις 146, αλλά αυτό δεν ενόχλησε το τμήμα εγγραφών της Νομικής Σχολής Φόγκι Μπότομ. Ούτε τους ενόχλησε το ισχνό βιογραφικό του με τον αναιμικό μέσο όρο του 2,8 με άριστα το 4. Το Φόγκι Μπότομ τον δέχτηκε με ανοιχτές αγκάλες, και αφού είχε γίνει πλέον δεκτός, εγκρίθηκε γρήγορα και η αίτησή του για φοιτητικό δάνειο. Εξήντα πέντε χιλιάδες δολάρια μεταφέρονταν κάθε χρόνο από το υπουργείο Παιδείας στο Φόγκι Μπότομ. Και τώρα, έχοντας μόνο άλλο ένα εξάμηνο, ο Μαρκ αντιμετώπιζε τη θλιβερή πραγματικότητα να επίκειται η αποφοίτησή του έχοντας ένα συσσωρευμένο χρέος 266.000 δολαρίων από τις προπτυχιακές και μεταπτυχιακές σπουδές του, κεφάλαιο συν τόκους.

Ένα άλλο πρόβλημα ήταν η δουλειά του. Η αγορά δεν ήταν τόσο καλή όσο ακουγόταν αρχικά. Ούτε υπήρχε τόση ζήτηση όση ισχυριζόταν το Φόγκι Μπότομ στα γυαλιστερά φυλλάδιά του και την ιστοσελίδα του, στην οποία παρουσίαζαν τα πράγματα με έναν τρόπο που άγγιζε τα όρια της απάτης. Οι απόφοιτοι των καλύτερων νομικών σχολών έβρισκαν ακόμα δουλειές με αξιοζήλευτους μισθούς. Το Φόγκι Μπότομ όμως δεν ανήκε σε αυτή την κατηγορία. Ο Μαρκ είχε καταφέρει με μεγάλη προσπάθεια να μπει σε μια νομική εταιρεία μεσαίου μεγέθους που ειδικευόταν στις «κυβερνητικές σχέσεις», κάτι που ουσιαστικά δεν ήταν τίποτε άλλο από τις παρασκηνιακές πολιτικές δοσοληψίες και πιέσεις. Ο αρχικός μισθός του δεν είχε καθοριστεί, γιατί η επιτροπή διαχείρισης της εταιρείας θα έκανε συνέλευση στις αρχές Ιανουαρίου για να εξετάσει τα κέρδη της προηγούμε-

νης χρονιάς και να ρυθμίσει ανάλογα τις αμοιβές. Σε μερικούς μήνες, ο Μαρκ θα έπρεπε να κάνει μια σημαντική συζήτηση με τον «σύμβουλο διαχείρισης δανείου» για την αναδιάρθρωση του χρέους του και τον τρόπο αποπληρωμής του. Αυτός ο σύμβουλος είχε εκφράσει ήδη την ανησυχία του για την άγνοια του Μαρκ ως προς το ύψος της αμοιβής του. Αυτό ανησυχούσε και τον ίδιο τον Μαρκ, ιδιαίτερα αν συνεκτιμούσε το γεγονός ότι δεν υπήρχε ούτε ένας άνθρωπος από αυτούς που είχε γνωρίσει στη νομική εταιρεία που να αισθάνεται ότι μπορεί να του έχει εμπιστοσύνη. Όσο κι αν προσπαθούσε να ξεγελάσει τον εαυτό του, ήξερε κατά βάθος ότι η θέση του δεν ήταν σίγουρη.

Ένα άλλο πρόβλημα ήταν οι εξετάσεις στον δικηγορικό σύλλογο. Λόγω της ζήτησης, οι εξετάσεις στην Ουάσινγκτον ήταν από τις πιο δύσκολες σε όλη τη χώρα, και οι απόφοιτοι του Φόγκι Μπότομ αποτύγχαναν, σε ανησυχητικά ποσοστά. Και πάλι, οι καλύτερες σχολές τα πήγαιναν καλά. Την προηγούμενη χρονιά το Τζόρτζιαν είχε ποσοστό επιτυχίας 91 τοις εκατό, το Τζορτζ Ουάσινγκτον 89 τοις εκατό. Το Φόγκι Μπότομ είχε ένα αξιολύπητο 56 τοις εκατό. Για να τα καταφέρει ο Μαρκ έπρεπε να αρχίσει να μελετά από τώρα, αρχές Ιανουαρίου, και να συνεχίσει τη μελέτη ασταμάτητα για έξι μήνες.

Όμως, απλούστατα, δεν είχε την απαραίτητη ενεργητικότητα, ιδιαίτερα αυτές τις κρύες, απaisίες, καταθλιπτικές μέρες του χειμώνα. Μερικές φορές αισθανόταν το χρέος σαν τσιμεντόλιθο δεμένο στην πλάτη του. Ακόμα και το περπάτημα ήταν δύσκολο. Το χαμόγελο, το ίδιο. Ζούσε φτωχικά, και το μέλλον του, ακόμα και με τη δουλειά που είχε βρει, ήταν άδηλο. Κι αυτός ήταν ένας από τους τυχερούς. Οι περισσότεροι συμφοιτητές του είχαν επίσης το χρέος από το φοιτητικό δάνειο, και δεν είχαν βρει δουλειά. Βλέποντας τα πράγματα εκ των υστέρων, ήταν

αλήθεια πως είχε ακούσει πολλούς να παραπονούνται από τότε που ο ίδιος ήταν ακόμα στο πρώτο έτος, και με κάθε εξάμηνο η διάθεση στο σχολείο γινόταν πιο σκοτεινή, οι υποψίες πιο σοβαρές. Η αγορά εργασίας χειρότερευε. Τα αποτελέσματα των εξετάσεων στον δικηγορικό σύλλογο έφερναν σε δύσκολη θέση τους πάντες στο Φόγκι Μπότομ. Τα ποσά των δανείων μεγάλωναν. Τώρα, στο τρίτο και τελευταίο έτος του, δεν ήταν ασυνήθιστο να ακούς φοιτητές να διαπληκτίζονται με καθηγητές στην τάξη. Ο κοσμήτορας δεν έβγαине από το γραφείο του. Διάφοροι μπλόγκερ έβριζαν τη σχολή και εκτόξευαν σκληρά ερωτήματα: «Μήπως τελικά είναι απάτη;», «Μήπως μας έπιασαν κορόιδα;», «Πού πήγαν όλα αυτά τα λεφτά;»

Σχεδόν όλοι οι γνωστοί του Μαρκ πίστευαν, σε διάφορους βαθμούς, ότι (1) το Φόγκι Μπότομ ήταν μια νομική σχολή χαμηλού επιπέδου που (2) έδινε υπερβολικές υποσχέσεις, (3) χρέωνε υπερβολικά διδάκτρα και (4) ωθούσε τους φοιτητές να φορτώνονται με υπερβολικά υψηλά δάνεια, ενώ (5) δεχόταν πολλούς μέτριους φοιτητές οι οποίοι στην πραγματικότητα δεν είχαν καμία δουλειά να σπουδάσουν νομικά και (6) ή δεν ήταν καλά προετοιμασμένοι για τις εξετάσεις του δικηγορικού συλλόγου ή (7) ήταν πολύ βλάκες για να τις περάσουν.

Υπήρχαν φήμες ότι οι αιτήσεις εγγραφής στο Φόγκι Μπότομ είχαν μειωθεί κατά 50 τοις εκατό. Αφού η σχολή δεν έπαιρνε καμία κρατική ενίσχυση και δεν υπήρχαν δωρητές, αυτή η μείωση θα οδηγούσε σε επώδυνες περικοπές δαπανών, και μια κακή νομική σχολή θα γινόταν ακόμα χειρότερη. Αλλά αυτό δεν στενοχωρούσε ιδιαίτερα τον Μαρκ Φρέιζερ και τους φίλους του. Θα υπέμεναν τους επόμενους τέσσερις μήνες και μετά θα έφευγαν ευχαρίστως από εκεί και θα έριχναν μαύρη πέτρα πίσω τους.

Ο ΜΑΡΚ ΖΟΥΣΕ σε μια πενταώροφη πολυκατοικία ογδόντα ετών που ήταν σε άθλια κατάσταση, αλλά το νοίκι ήταν χαμηλό, γι' αυτό τραβούσε φοιτητές από το Τζορτζ Ουάσινγκτον και το Φόγκι Μπότομ. Αρχικά το κτίριο ονομαζόταν Κούπερ Χάουζ, αλλά μετά από τρεις δεκαετίες συσσωρευμένης φθοράς από φοιτητές, είχε πάρει το ταιριαστό όνομα «Κουπ», «Κοτέτσι». Τα ασανσέρ σπάνια λειτουργούσαν, κι έτσι ο Μαρκ ανέβηκε από τη σκάλα στον τρίτο όροφο και μπήκε στο μικρό, λιτά επιπλωμένο διαμέρισμά του, για το οποίο πλήρωνε 800 δολάρια τον μήνα για 45 τετραγωνικά. Για κάποιο λόγο, είχε κάνει γενική καθαριότητα μετά το τελευταίο του διαγώνισμα πριν από τις γιορτές, και τώρα μόλις άναψε τα φώτα είδε ικανοποιημένους ότι τα πάντα ήταν τακτικά. Ήταν φυσικό να είναι όλα όπως τα άφησε, αφού ο ιδιοκτήτης δεν περνούσε ποτέ. Καθώς άφηνε κάτω τα πράγματά του, του έκανε εντύπωση η ησυχία. Κανονικά, με τους φοιτητές που έμεναν στα γύρω διαμερίσματα, και τους λεπτούς τοίχους, υπήρχε πάντα φασαρία. Στερεοφωνικά, τηλεοράσεις, καβγάδες, φάρσες, παιχνίδια πόκερ, συμπλοκές, κιθάρες, ακόμα κι ένα τρομπόνι που έπαιζε ένας σπασίκλας στον τέταρτο όροφο και τράνταζε όλο το κτίριο. Όχι σήμερα, όμως. Όλοι ήταν ακόμα στα σπίτια τους, απολάμβαναν τις διακοπές τους, και στο κτίριο επικρατούσε μια αλλόκοτη ησυχία.

Μετά από μισή ώρα, ο Μαρκ άρχισε να βαριέται και βγήκε έξω. Περπατώντας στη Νιου Χαμσάιρ Άβενιου, με τον άνεμο να διαπερνά το λεπτό φλις και το παλιό του παντελόνι, αποφάσισε για κάποιο λόγο να στρίψει στην Εικοστή Πρώτη Οδό και να περάσει από τη σχολή να δει αν ήταν ανοιχτή. Σε μια πόλη όπου δεν έλειπε η απαίσια μοντέρνα δόμηση, το κτίριο του Φόγκι Μπότομ κατάφερνε να ξεχωρίζει για την ασχήμια

του. Ήταν μια μεταπολεμική κατασκευή από κίτρινο τούβλο με οχτώ ορόφους σε ασύμμετρες πτέρυγες, η αποτυχημένη προσπάθεια κάποιου αρχιτέκτονα να δείξει το ταλέντο του. Υποτίθεται ότι κάποτε ήταν κτίριο γραφείων, αλλά στους τέσσερις χαμηλότερους ορόφους είχαν ρίξει πολλούς ενδιάμεσους τοίχους για να φτιάξουν στριμωγμένες αίθουσες διδασκαλίας. Στον πέμπτο ήταν η βιβλιοθήκη, ένας λαβύρινθος από μεγάλα μετασκευασμένα δωμάτια γεμάτα με βιβλία, που σπάνια χρησιμοποιούνταν, και μερικά αντίγραφα πορτρέτων άγνωστων δικαστών και νομικών. Οι καθηγητές είχαν τα γραφεία τους στον έκτο και τον έβδομο όροφο, και στον όγδοο, όσο πιο μακριά γινόταν από τους φοιτητές, υπήρχαν τα γραφεία της διοίκησης, με τον κοσμήτορα κρυμμένο σε ένα γωνιακό γραφείο από το οποίο έβγαινε σπάνια.

Η είσοδος ήταν ξεκλείδωτη και ο Μαρκ μπήκε στον άδειο προθάλαμο. Η ζέστη ήταν ευπρόσδεκτη, αλλά, όπως πάντα, έβρισκε τον χώρο τελείως καταθλιπτικό. Ένας τεράστιος πίνακας ανακοινώσεων κάλυπτε τον ένα τοίχο, γεμάτος από κάθε είδους φυλλάδια και αγγελίες. Υπήρχαν μερικές ιλουστρασιόν αφίσες που διαφήμιζαν ευκαιρίες σπουδών στο εξωτερικό, και το συνηθισμένο συνονθύλευμα από χειρόγραφες αγγελίες για πώληση διαφόρων αντικειμένων –βιβλία, ποδήλατα, εισιτήρια, σημειώσεις μαθημάτων, μαθήματα με την ώρα– και ενοικίαση διαμερισμάτων. Οι εξετάσεις του δικηγορικού συλλόγου κρέμονταν πάνω από τη σχολή σαν σκοτεινό σύννεφο, και υπήρχαν αφίσες που εκθείαζαν τις αρετές μερικών επαναληπτικών μαθημάτων. Αν έψαχνε καλά μπορεί να έβρισκε κάποιες ευκαιρίες για δουλειά, αλλά στο Φόγκι Μπότομ αυτές γίνονταν όλο και πιο σπάνιες χρόνο με τον χρόνο. Σε μια γωνία είδε τα ίδια παλιά φυλλάδια που διαφήμιζαν φοιτητικά δάνεια. Στο βάθος της

αίθουσας υπήρχαν αυτόματοι πωλητές κι ένα μικρό μπαρ που σερβίριζε καφέ, αλλά δεν λειτουργούσε λόγω διακοπών.

Σωριάστηκε σε μια δερμάτινη πολυθρόνα και αισθάνθηκε τη ζοφερή ατμόσφαιρα της σχολής να τον τυλίγει. Ήταν πραγματικά σχολή ή απλώς μια φάμπρικα πτυχίων; Η απάντηση γινόταν όλο και πιο ξεκάθαρη. Για χιλιοστή φορά ευχήθηκε να μην είχε περάσει ποτέ αυτή την πόρτα ως ανυποψίαστος πρωτοετής. Τώρα, σχεδόν τρία χρόνια αργότερα, τον βάραινε ένα χρέος που δεν μπορούσε να φανταστεί τον εαυτό του να αποπληρώνει ποτέ. Αν υπήρχε κάποιο φως στο βάθος του τούνελ, εκείνος δεν το έβλεπε.

Και γιατί να ονομάσεις μια νομική σχολή Φόγκι Μπότομ*; Λες και η ίδια η κατάσταση της σχολής δεν ήταν ήδη απαίσια, κάποιος εξυπνάκιας πριν από είκοσι χρόνια τής είχε δώσει ένα όνομα που την έκανε ακόμα πιο άχαρη. Αυτός ο τύπος, μακαρίτης τώρα πια, είχε πουλήσει τη σχολή σε κάποιους επενδυτές της Γουόλ Στρίτ που είχαν κάμποσες παρόμοιες σχολές, οι οποίες υποτίθεται ότι απέφεραν ένα καλό κέρδος, αποδίδοντας στην κοινωνία ελάχιστους αξιόλογους νομικούς.

Πώς αγοράζεις και πουλάς νομικές σχολές; Ήταν ένα μυστήριο.

Ο Μαρκ άκουσε φωνές και βγήκε βιαστικά από το κτίριο. Κατέβηκε τη Νιου Χαμσάιρ μέχρι την Ντιπόν Σερκλ, όπου μπήκε στο Κράμερ Μπουκς για να πει έναν καφέ και να ξεπαγώσει λίγο. Πήγαινε παντού περπατώντας. Το Μπρόνκο τρανταζόταν και έσβηνε στους δρόμους της πόλης, κι έτσι το άφηνε σε ένα οικόπε-

* Κατά λέξη: ομιχλώδες γούπατο. (Foggy Bottom είναι η ονομασία της χαμηλού υψομέτρου περιοχής του πανεπιστημίου του μυθιστορήματος, η οποία λόγω της γειννίας με τον ποταμό παρουσιάζει συγκεντρώσεις ομίχλης.) [ΣτΕ]

δο πίσω από το Κοτέτσι, πάντα με το κλειδί στη μίζα. Δυστυχώς, μέχρι τώρα κανείς δεν είχε μπει στον πειρασμό να το κλέψει.

Αφού ζεστάθηκε πάλι, περπάτησε στην Κονέκτικατ Άβενιου έξι τετράγωνα προς Βορρά. Η νομική εταιρεία Νες Σκέλτον καταλάμβανε μερικούς ορόφους σε ένα σύγχρονο κτίριο κοντά στο Χίνκλεϊ Χίλτον. Το προηγούμενο καλοκαίρι ο Μαρκ είχε καταφέρει να τρυπώσει στην εταιρεία όταν δέχτηκε να κάνει πρακτική εκεί με αμοιβή μικρότερη του κατώτατου μισθού. Οι μεγάλες νομικές εταιρείες χρησιμοποιούσαν αυτά τα θερινά προγράμματα πρακτικής εξάσκησης για να δελεάσουν τους καλύτερους φοιτητές των καλών σχολών. Η δουλειά ήταν ελάχιστη. Τους έδιναν να κάνουν πολύ εύκολα πράγματα και τους χάριζαν εισιτήρια για αγώνες και προσκλήσεις σε πάρτι στα πολυτελή σπίτια των πλούσιων συνεταίρων της εταιρείας. Αφού τους δελεάζαν έτσι, τους προσλάμβαναν, και μόλις αποφοιτούσαν τους τσάκιζαν βάζοντάς τους να δουλεύουν εκατό ώρες την εβδομάδα.

Στη Νες Σκέλτον δεν ήταν έτσι τα πράγματα. Η εταιρεία είχε μόνο πενήντα δικηγόρους και απείχε πολύ από την πρώτη δεκάδα των νομικών εταιρειών. Οι πελάτες της ήταν επαγγελματικοί σύλλογοι –καλλιεργητές σόγιας, συνταξιούχοι ταχυδρομικοί, κτηνοτρόφοι, εργολάβοι ασφαλικών έργων, ανάπηροι μηχανικοί σιδηροδρόμων– και κάμποσες εταιρείες οπλικών συστημάτων που κυνηγούσαν απελπισμένα ένα κομμάτι από την πίτα των αμυντικών δαπανών. Η ειδικότητα της εταιρείας, αν είχε, ήταν οι σχέσεις με το Κογκρέσο. Το θερινό πρόγραμμα πρακτικής ήταν φτιαγμένο για να προσελκύει περισσότερο φτηνά εργατικά χέρια παρά κορυφαίους φοιτητές. Εκείνο το καλοκαίρι ο Μαρκ δούλεψε σκληρά, κάνοντας αποβλακωτικά πράγματα ρουτίνας. Στο τέλος του καλοκαιριού, όταν του έκαναν μια προσφορά που θύμιζε ίσως κάπως μια φυσιολογική θέση, με την

προϋπόθεση βέβαια να περάσει τις εξετάσεις του δικηγορικού συλλόγου, δεν μπορούσε να αποφασίσει αν έπρεπε να το γιορτάσει ή να βάλει τα κλάματα. Παρ' όλα αυτά, δέχτηκε αμέσως –δεν υπήρχε καμία άλλη προσφορά– και έγινε ένας από τους λίγους φοιτητές του Φόγκι Μπότομ με κάποιο μέλλον. Όλο το φθινόπωρο πίεζε διακριτικά τον επόπτη του για να του πει ποιοι θα ήταν οι όροι της πρόσληψής του, αλλά χωρίς αποτέλεσμα. Μπορεί να γινόταν συγχώνευση. Μπορεί να γινόταν διάσπαση. Τελικά μπορεί να γίνονταν πολλά πράγματα, αλλά φαίνεται ότι ανάμεσά τους δεν ήταν η σύμβαση της πρόσληψής του.

Έτσι, απλώς τριγυρνούσε στην εταιρεία. Απογεύματα, Σάββατα, γιορτές, όποτε βαριόταν, περνούσε από την εταιρεία, πάντα με ένα μεγάλο ψεύτικο χαμόγελο και πρόθυμος να βοηθήσει σε αγγαρείες. Δεν ήταν σίγουρος αν αυτό βοηθούσε, αλλά πίστευε ότι σίγουρα δεν έβλαπτε.

Ο επόπτης του λεγόταν Ράνταλ. Δούλευε δέκα χρόνια στην εταιρεία, βρισκόταν στα πρόθυρα να γίνει συνεταιίρος, γι' αυτό αντιμετώπιζε μεγάλη πίεση. Στη Νεξ Σκέλτον, αν ένας συνεργάτης δεν γινόταν συνεταιίρος σε δέκα χρόνια, του έδειχναν την έξοδο. Ο Ράνταλ είχε αποφοιτήσει από τη νομική σχολή του Πανεπιστημίου Τζορτζ Ουάσινγκτον, το οποίο, στην ιεραρχία των πανεπιστημίων της πόλης, ήταν ένα σκαλοπάτι πιο χαμηλά από το Τζόρτζιαουν και αρκετά σκαλοπάτια πιο ψηλά από το Φόγκι Μπότομ. Η ιεραρχία ήταν ξεκάθαρη και άκαμπτη, και εκείνοι που συνήθως φρόντιζαν να την επιβάλλουν με τον χειρότερο τρόπο ήταν οι δικηγόροι του Τζορτζ Ουάσινγκτον. Τους ενοχλούσε που τους κοίταζαν αφ' υψηλού οι απόφοιτοι του Τζόρτζιαουν και φρόντιζαν εκείνοι να κοιτάζουν ακόμα πιο περιφρονητικά τους αποφοίτους του Φόγκι Μπότομ. Στην εταιρεία αφθονούσαν οι κλίκες και ο σνομπισμός, και ο Μαρκ

συχνά αναρωτιόταν πώς διάολο κατέληξε εκεί. Δύο συνεργάτες της εταιρείας ήταν από το Φόγκι Μπότομ, αλλά προσπαθούσαν με κάθε τρόπο να κρατήσουν αποστάσεις από την παλιά τους σχολή και δεν είχαν χρόνο να βοηθήσουν τον Μαρκ. Πραγματικά, έδειχναν να τον αγνοούν ακόμα περισσότερο από τους συναδέλφους τους. Ο Μαρκ είχε μурμουρίσει πολλές φορές «Δεν είναι τρόπος αυτός να λειτουργεί μια νομική εταιρεία». Όμως μετά σκέφτηκε ότι κάθε επάγγελμα έχει τα δικά του επίπεδα κύρους. Κι έτσι όπως ανησυχούσε για το μέλλον του, δεν είχε νόημα να ασχολείται με το πού είχαν σπουδάσει νομικά τα αδίστακτα καθάρματα της εταιρείας. Είχε τα δικά του προβλήματα.

Είχε στείλει μείλ στον Ράνταλ ότι θα περνούσε από εκεί για να κάνει όποια αγγαρεία ήταν διαθέσιμη. Ο Ράνταλ τον υποδέχτηκε με ένα κοφτό «Γύρισες τόσο γρήγορα;»

Ναι, Ράνταλ, σκέφτηκε. Και πώς ήταν οι δικές σου διακοπές; Χαίρομαι που σε βλέπω. «Ναι, βαρέθηκα με όλες αυτές τις γιορτινές μπουρδες. Πώς πάει;»

«Δύο από τις γραμματείες είναι άρρωστες με γρίπη», είπε ο Ράνταλ. Έδειξε μια στοίβα έγγραφα μισό μέτρο ύψος. «Αυτά πρέπει να βγουν φωτοτυπίες, δεκατέσσερα αντίγραφα, με ταξινομημένες τις σελίδες και πιασμένα με το συρραπτικό».

Ωραία, πίσω στο δωμάτιο με τα φωτοτυπικά, σκέφτηκε ο Μαρκ. «Έγινε», είπε, σαν να μην έβλεπε την ώρα να αρχίσει. Κατέβασε τα έγγραφα στο υπόγειο, σε ένα μπουντρούμι γεμάτο με φωτοαντιγραφικά μηχανήματα, και πέρασε τις επόμενες τρεις ώρες κάνοντας μια μηχανική δουλειά για την οποία δεν θα πληρωνόταν ποτέ.

Σχεδόν του έλειπε ο Λούι με το ηλεκτρονικό βραχιόλι στον αστράγαλο.

ΣΗΜΕΙΩΜΑ ΤΟΥ ΣΥΓΓΡΑΦΕΑ

Όπως συνήθως, δημιούργησα μία τελείως αυθαίρετη πραγματικότητα, ιδιαίτερα σε ό,τι έχει σχέση με νομικά θέματα. Νόμοι, δικαστήρια, διαδικασίες, εταιρείες, δικαστές και δικαστικές αίθουσες, δικηγόροι και οι συνήθειές τους, όλα έχουν παραποιηθεί κατά βούληση για να ταιριάζουν με την αφήγηση.

Ο Μαρκ Τουέιν είχε πει ότι μετακινούσε ολόκληρες πολιτείες και πόλεις για να εξυπηρετήσει το αφήγημά του. Αυτή είναι η ποιητική άδεια που έχουν οι μυθιστοριογράφοι, δικαιωματικά ή όχι.

Ο Άλαν Σουάνσον με καθοδήγησε σχετικά με όσα συμβαίνουν στους δρόμους της Ουάσινγκτον. Ο Μπόμπι Μόουκ, δικηγόρος που ειδικεύεται σε σωματικές βλάβες και έχει εγκυκλοπαιδική γνώση του νόμου, διάβασε το χειρόγραφο και αυτού του βιβλίου. Η Τζένιφερ Χάλβεϊ της Νομικής Σχολής του Πανεπιστημίου της Βιρτζίνια με ξενάγησε στον πολύπλοκο κόσμο των φοιτητικών δανείων. Τους ευχαριστώ όλους. Δεν πρέπει να θεωρηθούν υπεύθυνοι για τυχόν δικά μου λάθη.

Μία ερώτηση που μισούν όλοι οι συγγραφείς είναι: «Πώς σου έρχονται οι ιδέες σου;» Γι' αυτό το βιβλίο, η απάντηση είναι απλή. Διάβασα ένα άρθρο στο τεύχος Σεπτεμβρίου 2014 του *Ατλάντικ* με τίτλο «Η απάτη των νομικών σχολών». Είναι μια εξαιρετική έρευνα του Πολ Κάμπος. Όταν ολοκλήρωσα την ανάγνωσή του, είχα βρει το θέμα του επόμενου βιβλίου μου.

Ευχαριστώ, κύριε Κάμπος.